

Ks. ADAM KUBIŚ (Kraków)

DŁUG WDZIĘCZNOŚCI PAPIESKIEJ AKADEMII TEOLOGICZNEJ W KRAKOWIE WOBEC KS. PROF. KONSTANTEGO MICHALSKIEGO

We wstępie do mego referatu bliżej sprecyzuję sam jego temat. *Dług wdzięczności* jest kategorią przyszłości. Dług się spłaca. Otóż, jeżeli idzie o moje wystąpienie, będzie ono raczej informowało – tak jak to napisałem 10 lutego 1997 r. do pana prof. zw. dra hab. Czesława Głombika – co dla ks. prof. Konstantego Michalskiego uczynił Papieński Wydział Teologiczny, a obecnie kontynuuje przezeń rozpoczęte dzieło Papieska Akademia Teologiczna w Krakowie, które szczytą się ks. Michalskim jako swoim wielkim, o europejskiej renomie uczonym.

1. Myślę, że sprawą, którą powinno się w pierwszym rzędzie porużyć, jest sam Wydział Teologii Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jak wiemy, w bieżącym roku akademickim Wydział ten obchodzi wielki jubileusz 600-lecia swego istnienia. Ustanowiony został bullą papieża Bonifacego IX *Eximiae devotionis affectus* 11 stycznia 1397 r. Akt ten miał wielkie znaczenie dla kazimierzowskiego Studium Generale, powołanego do życia w 1364 r., ponieważ czynił je w pełni uniwersytetem w ówczesnym znaczeniu tego słowa.

W latach od reformy austriackiej 1880 r. do likwidacji przez władze PRL po drugiej wojnie światowej w 1954 r., Wydział Teologiczny UJ, przy wszystkich zmianach, jakie się w nim dokonywały, był wyraźnie sprofilowany na kształcenie duchowieństwa. Studenci świeccy należeli, jak to pokazały ostatnie badania, do nielicznych wyjątków. Okresami perturbacji w działalności naukowo-dydaktycznej Wydziału był czas pierwszej wojny światowej (1914–1918), choć trzeba przyznać, że zasadniczo w tym czasie nie uległa ona likwidacji. Inaczej było z drugą wojną światową, kiedy to po „Sondernaktion Krakau”, a więc po aresztowaniu 183 pracowników naukowych UJ i AGH 6 listopada 1939 r., Uniwersytet Jagielloński, a wraz z nim Wydział Teologiczny, przeszły do konspiracyjnego nauczania, które wyszło z podziemia po „wyzwoleniu” Krakowa 18 stycznia 1945 r.

---

* Poniższy artykuł jest tekstem referatu wygłoszonego na konferencji naukowej w Uniwersytecie Śląskim w Katowicach (22.04. 1997) nt.: *Poglądy filozoficzne ks. prof. Konstantego Michalskiego – w 50. rocznicę śmierci Uczzonego.*

W latach 1880–1918 regularne studia na Wydziale Teologicznym UJ odbywali głównie alumni z krakowskiego seminarium duchownego przygotowujący się do kapłaństwa, choć również – pod ściśle określonymi warunkami – tytuł magistra i doktora teologii mogli zdobywać również alumni innych seminariów z Galicji, zwłaszcza Instytutów Teologicznych w Tarnowie i Przemyślu. Po zakończeniu I wojny światowej, kiedy nowo powstałe diecezje katowicka i częstochowska ulokowały swe seminaria duchowne w Krakowie, sytuacja – jeżeli idzie o studentów Wydziału Teologii – uległa radykalnej zmianie. Nie będę tutaj bliżej analizował przyczyn, które skłoniły biskupów katowickiego i częstochowskiego do budowy seminariów duchownych swoich diecezji w Krakowie. Stwierdzą tylko, że dzięki tym wydarzeniom Wydział Teologiczny UJ stał się od razu w niepodległej Polsce największym wśród pozostałych wydziałów teologicznych, działających w ramach uniwersytetów Jana Kazimierza we Lwowie, Stefana Bato-rego w Wilnie i Warszawskiego oraz świeżo powstałego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.

Ks. prof. Konstanty Michalski należał do Zgromadzenia Misjonarzy św. Wincentego a Paulo. Już w pierwszych latach XX stulecia, nauczając głównie w Instytucie Księży Misjonarzy, dał się poznać przez różnego rodzaju publikacje. Pogłębione studia filozoficzne odbył na Uniwersytecie Lwańskim, które zakończył doktoratem w 1911 r. z najwyższym odznaczeniem (*avec la plus grande distinction*). Wykłady na Wydziale Teologicznym UJ rozpoczął w 1914 r. Na tymże wydziale habilitował się w 1918 r., uzyskując następnie w tejże uczelni tytuł profesora nadzwyczajnego i zwyczajnego. W 1931 r. został wybrany rektorem Uniwersytetu Jagiellońskiego. Był też m. in. członkiem zwyczajnym Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie. Druga wojna światowa brutalnie przerwała jego działalność badawczo-dydaktyczną. Po powrocie z obozu koncentracyjnego w Sachsenhausen zamieszkał u państwa Popielów w Sichowie k. Sandomierza, dokąd, jak pisze w swoim dziele *Między heroizmem a bestialstwem*, zabrał 3 książki: *Pismo św.*, *Boską Komedie* Dantego i *Sumę teologiczną* św. Tomasza z Akwinu. Po zakończeniu wojny ks. Konstanty Michalski kontynuował przez dwa lata przedwojenną działalność dydaktyczno-naukową, przeprowadził kilka promocji doktorskich, w tym ks. Kazimierza Kłósaka i ks. Aleksandra Ułowicza CM, którego zdążył jeszcze przed swoją śmiercią w 1947 r. habilitować.

2. Pragnę wszakże z całym naciskiem podkreślić, że przytoczone dane biograficzne z życia ks. Konstantego Michalskiego nie są głównym celem niniejszego wywodu. Jako ksiądz archidiecezji krakowskiej, bezpośrednio po II wojnie światowej zetknąłem się z całą generacją studentów-księży, których nauczał filozofii na Wydziale Teologii UJ ks. prof. Konstanty Michalski. Usłyszałem od nich mnóstwo rozmaitych opowieści o przygodach, jakie mieli z wymagającym Profesorem

rem, czy to w czasie kolokwiów, czy na egzaminach. Były one różnego rodzaju, więcej lub mniej przyjemne. Niemniej ani jednego przykładu nie mogę przytoczyć, w którym były student ks. Michalskiego nie wyrażałby się o jego pracy z najwyższym uznaniem. Wszyscy podkreślali, że mają mu wiele do zawdzięczenia w kwestii formacji intelektualnej. Byli dumni, że cieszył się niezwykle autorytetem w środowisku naukowym UJ i całego Krakowa, zwłaszcza z faktu, że dostał tytuł bycia rektorem najstarszej uczelni Polski – Uniwersytetu Jagiellońskiego. Tę wdzięczność wyrażali publicznie, przy różnych okazjach, nie tylko księża pracujący w duszpasterstwie, z którymi obcowalem jako wikariusz na różnych parafiach archidiecezji krakowskiej, lecz także moi nauczyciele akademicki z Wydziału Teologicznego UJ w latach 1948–1953 oraz wielu świeckich uczonych krakowskich, z którymi zetknąłem się już jako pracownik naukowy pod koniec lat 60.

Wdzięczność, o której co dopiero pisałem, była wdzięcznością umysłu i serca. Aktualnie odeszła już w niepamięć razem ze śmiercią ludzi, których ożywiała. Pismo św., zwłaszcza *Apokalipsa* św. Jana, mówi o „Księdze życia” każdego człowieka, znanej w swych najgłębszych tajemnicach jedynie Bogu. W tym innym wymiarze rzeczywistości, o czym jestem przekonany, jest ona zapisana także złotymi zgłoskami przez ks. prof. Konstantego Michalskiego.

3. Jeżeli idzie o wdzięczność względem ks. Konstantego Michalskiego utrwaloną na piśmie przez Wydział Teologii UJ, to wyraża się ona w monografii pióra ks. Aleksandra Usowicza CM i ks. Kazimierza Kłosaka, zatytułowanej; *Konstanty Michalski (1879–1947)*, wydanej w Krakowie w 1949 r. Należy jednak zaznaczyć, że również Papieski Wydział Teologiczny w Krakowie w bardzo trudnym okresie swej działalności, nie uznawany przez państwo polskie, kiedy cenzura skreślała nawet jego nazwę, nie zapomniał o swoim wielkim profesorsze. Z okazji setnej rocznicy urodzin została zorganizowana sesja naukowa, na której wiodący referat wygłosił ks. prof. dr hab. Marian Kurdziałek pt. *Trwałość osiągnięć księdza prof. Konstantego Michalskiego jako historyka filozofii średniowiecznej*. Tekst referatu został opublikowany w 12. tomie „*Analecta Cracoviensia*” w roku 1980 (s. 47–55). W tymże roczniku „*Analecta Cracoviensia*” została pomieszczona, nigdzie dotąd nie publikowana obszerna refleksja ks. K. Michalskiego, zatytułowana: *Zmiany postawy religijnej na przełomie XIX i XX wieku* (s. 7–44), prezentująca syntezę przemian dokonujących się w życiu religijnym pod koniec XIX i początkach XX wieku. Jest to z jednej strony interesujący dokument o tej ważnej problematyce, a z drugiej strony – dzięki odpowiedniemu doborowi konkretnych faktów i głębokiej, oryginalnej nad nimi refleksji – stanowi tekst także dzisiaj aktualny. I wreszcie ks. Jan Telus CM dołączył do ho magium składanego ks. Konstantemu Michalskiemu w tymże wolu-

minie „*Analecta Cracoviensia*” artykuł w języku włoskim pt. *L'uomo creatore della storia secondo Konstanty Michalski*, będący jednym z rozdziałów jego pracy doktorskiej, (s. 51–79), napisanej w Rzymie w 1979 r. i zatytułowanej: *L'idea dell'uomo creatore negli scritti di Konstanty Michalski*. Z innych tekstów związanych z ks. prof. Michalskim, które ukazały się na łamach „*Analecta Cracoviensia*”, nie można pominąć np. opublikowanych przez A. Usowicza CM listów Jana Łukasiewicza do ks. Konstantego Michalskiego (2:1970, s. 117–130).

Śp. Marian Plezia, członek PAN, a ostatnio także PAU, w artykule zatytułowanym *Historyk i filozof* napisał: „Winniśmy szczerą wdzięczność redakcji [*Analecta Cracoviensia*] za opublikowanie [...] nieznanej dotąd rozprawy ks. Michalskiego pt. *Zmiany postawy religijnej na przełomie XIX i XX wieku* [...]. Inne artykuły [...] z kolei naświetlają zasługi ks. Michalskiego na polu historii filozofii średniowiecznej [...] i poglądy Michalskiego na człowieka jako twórcę historii” („*Tygodnik Powszechny*” 36:1982, nr 30, s. 6).

Oczywiście w przedstawionym zestawieniu nie zostało uwzględnionych wiele publikacji i opracowań myśli ks. Michalskiego powstałych na seminariach naukowych w Krakowie.

4. W roku 1988 w ramach *Bochumer Studien zur Philosophie* (Bd. 10) dr Olaf Pluta opublikował obszerną monografię, liczącą 440 stron, pt. *Die Philosophie im 14. und 15. Jahrhundert. In memoriam Konstanty Michalski (1879–1947)*. Doskonałą recenzję tego zbiorowego dzieła, które zawiera studia elity mediewistów europejskich – i nie tylko – napisał w „*Studiach Mediewistycznych*” (28:1992, s. 167–171) ks. dr Wojciech Paluchowski CM (Kraków). W recenzji tej wszakże nie został uwzględniony kontekst powstania cytowanego dzieła.

Papieska Akademia Teologiczna posiada od roku 1982 umowę o współpracę naukową z Ruhr-Universität Bochum. Dotyczy ona przede wszystkim współpracy z Wydziałem Teologii Katolickiej, a także za jego pośrednictwem z Wydziałem Filozoficznym tego Uniwersytetu. Uczonymi, którzy ze strony polskiej w publikacji książki pamiątkowej, poświęconej ks. Michalskiemu przez *Bochumer Studien zur Philosophie* odegrali czołową rolę, są prof. dr hab. M. Markowski i ks. prof. dr hab. A. Usowicz CM. Podczas powstawania dzieła dr Olaf Pluta z Wydziału Filozofii Ruhr-Universität Bochum pozostawał w ścisłym kontakcie z Papieską Akademią Teologiczną i Instytutem Teologicznym Księży Misjonarzy w Krakowie. Z całą odpowiedzialnością mogę stwierdzić, że Papieska Akademia Teologiczna ma poważny wkład w ukazanie się omawianej książki.

Uważam za słuszne stwierdzenie ks. W. Paluchowskiego, że „w części drugiej książki pamiątkowej *In memoriam Konstanty Michalski*, najobszerniej umieszczono specjalistyczne rozprawy dotyczące filozofii XIV i XV wieku. Wielu spośród autorów tych rozpraw podkreśla doniosły wkład naukowy Michalskiego w odniesieniu do historii wie-

ków średnich. Mówi się o nim jako o pionierze w tej dziedzinie (s. 203–280), jako o tym, który w ogóle odkrył i wprowadził niektórych filozofów do historii filozofii. Jeden z autorów nazywa nawet Michalskiego mistrzem wszystkich mediewistów” (s. 304).

Podczas jednego ze swoich pobytów w Krakowie dr O. Pluta zapytał mnie, czym należy tłumaczyć przerwanie pracy naukowej i milczenie ks. Konstantego Michalskiego w latach 1939–1945. Opowiedziałem mu wówczas o aresztowaniu i pobycie ks. K. Michalskiego w obozie koncentracyjnym i jego usunięciu się do Sichowa w celu uniknięcia analogicznych kroków względem jego osoby przez władze nazistowskie Niemiec. Dr Pluta był wstrząśnięty moją informacją, ponieważ o tych wydarzeniach nic nie wiedział. Tym należy tłumaczyć, że w swoim słowie wstępnym do cytowanej książki O. Pluta napisał: „Der Überfall Hitlerdeutschlands auf Polen beendete Michalskis Lehr- und Forschungstätigkeit. Am 6. November 1939 sollte im Collegium Novum der Krakauer Universität um 12 Uhr ein Vortrag stattfinden über «Das Verhältnis des Deutschen Reiches und des Nationalsozialismus zu Wissenschaft und Universität». Eingeladen waren alle Professoren, Dozenten und Assistenten der Jagiellonischen Universität. Der als Referent angekündigte SS-Obersturmbannführer Dr. Bruno Müller, Leiter der Krakauer Gestapoabteilung, [...] ließ sämtliche Angehörigen des Lehrkörpers verhaften und in das Konzentrationslager Sachsenhausen deportieren. [...]. Michalski teilte das Schicksal mancher mittelaltetlichen Philosophen, die wenn sie nicht selbst verbrannt wurden, oft genug die Vernichtung ihrer Werke erleben mußten. Die wenige Zeit, die ihm nach dem Ende des Krieges noch blieb, reichte nicht, um die geplanten Forschungen zu Ende zu führen und eine Gesamtdarstellung seiner wissenschaftlichen Forschungsergebnisse zu schreiben. Sein Lebenswerk ist auf diese Weise Fragment geblieben” (s. IX–X).

5. W swoim wspomnieniu pośmiertnym o ks. Konstantym Michalskim prof. Roman Ingarden napisał: „Prace ks. Michalskiego o filozofii średniowiecznej, jako trwały dorobek nauki polskiej, powinny być wszystkie przetłumaczone na język polski (o ile nie dochowały się polskie oryginały!) i razem w jednym zbiorowym wydaniu osobno ogłoszone. Kryją się bowiem na ogół w mało dostępnych wydawnictwach PAU” („Tygodnik Powszechny” 1947, nr 34).

Z kolei prof. M. Markowski w studium zatytułowanym: *Konstanty Michalski. Filozofia wieków średnich*, stwierdza: „Polska Akademia Umiejętności postanowiła uczcić pamięć swego wybitnego członka zbiorowym wydaniem jego dzieł naukowych. Przebywający na emigracji w Londynie Polacy wysunęli myśl przełożenia naukowych dzieł K. Michalskiego na język angielski i ich wydania. W latach 1958–1959 w Zakładzie Historii Filozofii Starożytnej i Średniowiecznej Instytutu Filozofii i Socjologii Polskiej Akademii Nauk powstał am-

bitny projekt wydania wszystkich dzieł K. Michalskiego z dziedziny mediewistyki filozoficznej. [...] Ta wspaniała polska inicjatywa nie została jednak wtedy zrealizowana” (s. 9–10). Przytoczone słowa prof. M. Markowskiego zacytowałem ze wstępu, który autor pomieścił w wydrukowanym już, ale nie podanym do publicznej wiadomości, piątym tomie serii *Studiów do dziejów Wydziału Teologicznego UJ*, wydanym przez Papieską Akademię Teologiczną w Krakowie z okazji wielkiego jubileuszu 600-lecia tego Wydziału. Nie wchodząc bliżej w charakterystykę serii *Studiów*, stwierdzę tylko, że w jej ramach ukazało się już VII tomów. Seria jest otwarta i będzie zawierać m. in. sześciotomową historię Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Szanownym Paniom i Panom mam zaszczyt zakomunikować, że powzięta dziesiątki lat temu inicjatywa wydania dzieł filozoficznych ks. Konstantego Michalskiego jest już w znacznej części zrealizowana. Przytoczony wyżej V tom *Studiów do dziejów Wydziału Teologicznego UJ* zawiera wszystkie prace filozoficzne ks. Michalskiego w języku polskim. Ich spektrum obejmuje przede wszystkim filozofię późnego średniowiecza w Polsce i na Zachodzie, studia dantejskie oraz dwa artykuły na temat myśli św. Augustyna. Do niniejszego referatu załączam aneks zawierający ich szczegółowy wykaz. Tom tych studiów wydawcy, wśród których należy przede wszystkim wymienić ks. prof. A. Usowicza CM i prof. M. Markowskiego oraz Instytut Teologiczny Księży Misjonarzy, jest poświęcony ks. kard. Franciszkowi Macharskiemu, arcybiskupowi metropolii krakowskiej, który był uczniem ks. Michalskiego, z okazji 70. rocznicy jego urodzin. Dzieło zostanie wręczone ks. kardynałowi Macharskiemu przez przedstawicieli Papieskiej Akademii Teologicznej i Instytutu Teologicznego Księży Misjonarzy w stosownym czasie.

Pragnę również podać do wiadomości Szanownym Słuchaczkom i Słuchaczom, że dzieła obcojęzyczne ks. prof. Michalskiego są już zebrane i Papieska Akademia Teologiczna pragnie je wydać jako kolejny tom z serii *Studiów do dziejów Wydziału Teologicznego UJ*. Podobnie uczyni to odnośnie do prac ks. Michalskiego dotyczących neoscholastyki oraz innych ważnych publikacji z okresu jego działalności dydaktyczno-naukowej. Uważam jednak, że w obecnej sytuacji teza prof. Romana Ingardena, że obcojęzyczne dzieła o filozofii średniowiecznej ks. Michalskiego powinny być przetłumaczone na język polski, jest nieaktualna. Uczni, którzy zajmują się filozofią średniowieczną, zdolni są korzystać z nich w języku, w którym napisał je autor. Natomiast dzięki ich publikacji w językach obcych, zwłaszcza francuskim, udostępni się myśl filozoficzną ks. K. Michalskiego w szerszym zakresie, niż miało to dotąd miejsce, badaniom uczonych mediewistów z całego świata. Osobiście skłaniam się ku tezie przeciwnej prof. Ingardena, a mianowicie, że dzieła filozoficzne Michalskiego w języku

polskim, po dokonaniu ich selekcji, powinny być przetłumaczone na jeden z języków obcych. Najstosowniejszy wydaje się tutaj język angielski.

Papieska Akademia Teologiczna organizuje także sporadycznie wykłady ku czci ks. Konstantego Michalskiego. Są na nie zapraszani wybitni uczeni o światowej sławie. Jedną z serii wykładów wygłosił m. in. znany filozof francuski Paul Ricoeur.

6. Na zakończenie przytoczę słowa słynnego mediewisty-filologa, wspomnianego już prof. Mariana Plezia. W cytowanym już artykule w „Tygodniku Powszechnym” napisał:

Starsi spośród nas – stwierdził prof. M. Plezia w cytowanym artykule „Tygodnika Powszechnego” – pamiętają jeszcze ks. rektora Michalskiego jako jedną z najwybitniejszych postaci środowiska umysłowego w Krakowie w okresie międzywojennym. Cechowała go szerokość zainteresowań, otwarcie na rozwój współczesnej myśli świeckiej, nieprzeciętna kultura literacka oraz rozległe kontakty w środowisku profesorsko-akademickim.

Był K. Michalski wychowankiem szkoły lowańskiej kard. Merciera [...]. Na terenie międzynarodowym był też inicjatorem zbiorowego wydania krytycznego łacińskich przekładów Arystotelesa, dokonanych w wiekach średnich, bez których szczegółowej znajomości słusznie nie wyobrażał sobie studium filozofii późniejszego średniowiecza. [...] Na terenie polskim zaś Michalski zainicjował systematyczną eksplorację traktatów filozoficznych, powstałych w Krakowie w XV w., zalegających dotąd w postaci rękopiśmiennej zakurzone półki biblioteczne. Impuls, jaki od niego wyszedł w tej mierze, zaowocował już po jego śmierci licznymi pracami szkoły S. Swieżawskiego, dzięki którym znamy dziś dzieje myśli polskiej tego okresu nieskończenie lepiej, niż to było możliwe jeszcze pół wieku temu. [...]

Odszedł w r. 1947 prawie równocześnie z takimi luminarzami krakowskiego środowiska naukowego, jak St. Kutrzeba, T. Kowalski, G. Przychocki, a ich śmierć znaczyła koniec pewnej epoki w życiu Uniwersytetu Jagiellońskiego i Polskiej Akademii Umiejętności.

A n e k s

SPIS TREŚCI V. TOMU „STUDIÓW DO DZIEJÓW WYDZIAŁU TEOLOGICZNEGO UNIwersYTETU JagIELLOŃSKIEGO”

I. Źródła patrystyczne

1. *Św. Augustynowi na jubileusz (354–430)*, „Przegląd Filozoficzny” XXXVII (1930), 104, 106, 107, 108.
2. *Geniuszowi św. Augustyna w hołdzie jubileuszowym*, „Przegląd Powszechny” 47, t. 187 (1930), s. 3–22.

II. Filozofia w Polsce

1. *Jan ze Stobnicy jako przedstawiciel skotyzmu w Polsce*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” XVIII, 5 (1913), s. 93–94.
2. *Michał z Byrzykowa i Jan ze Stobnicy jako przedstawiciele skotyzmu w Polsce*, „Archiwum Komisji do Badania Historii Filozofii w Polsce” I, 1 (1915), s. 21–80.
3. *Tomizm w Polsce na przełomie XV i XVI wieku*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” XXI, 2 (1916), s. 6–11.
4. *Podręczniki do nauki filozofii w Polsce u przełomu między XV a XVI wiekiem*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie”, XXI, 3 (1916), s. 13–14.
5. *Skład i treść kodeksu mogińskiego* in: K. Michalski i T. Sinko, *Przyczynki z kodeksu mogińskiego do dziejów oświaty w Polsce w XV wieku*, Kraków 1917, s. 1–12.
6. [Projekt wydawania drukiem rękopisów polskich i obcych filozofów średniowiecznych ze zbiorów Biblioteki Jagiellońskiej]. „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” XXV, 4 (1917), s. 12.
7. *Prądy filozoficzno-teologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim w pierwszej dobie jego istnienia*, [w:] *Nasza myśl teologiczna*, t. 2: *Pamiętnik drugiego zjazdu naukowego w Warszawie, w sierpniu 1933 roku*, Warszawa 1935, s. 30–47.

III. Zachodnie prądy filozoficzne

1. *Jan Buridanus i jego wpływ na filozofię scholastyczną w Polsce*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Akademii Umiejętności w Krakowie” XXI, 10 (1916), s. 25–34.

2. *Prądy filozoficzne w Oksfordzie i Paryżu w XIV w.*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” XXV, 1 (1920), s. 3–6. Odb. Kraków 1920, 3 s.

3. *Wpływ Oksfordu na filozofię Jana z Mirecourt*, „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego Polskiej Akademii Umiejętności”, seria II, tom LXIII, nr 1 (1921), s. t–74. Odb. Kraków 1921, 75 s.

4. *Źródła krytycyzmu i sceptycyzmu w filozofii XIV wieku*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” XXVII, 9 (1922), s. 7.

5. *Na zakończenie dwu jubileuszów (św. Tomasza i Kanta)*, „Głos Narodu” 31 (1924), nr 275 (cz. I), nr 277 (cz. II), nr 281 (cz. III), nr 286 (cz. IV), nr 289 (zakończenie).

6. *Tekst, osobistość, szkoła i prąd w filozofii średniowiecznej*, in: *Pamiętnik IV powszechnego zjazdu historyków polskich w Poznaniu 6–8 grudnia 1925*, Lwów 1925, sekcja V, s.1–13.

7. *Przejawy krytycyzmu i sceptycyzmu w filozofii XIV wieku*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” XXX, 2, 1925, s. 8–9.

8. *Prądy krytyczne i sceptyczne w filozofii XIV w.*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” XXX,10 (1925), s. 6–7.

9. *Odrodzenie nominalizmu w XIV wieku*, „Kwartalnik Filozoficzny” IV, 2 (1926), s.171–216; IV, 4 (1926), s. 477–496.

10. *Nowa fizyka a różne kierunki filozoficzne w XIV wieku*, „Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Philologie. Classe d'Histoire et de Philologie” 1927, nr 4–6, s. 93–164.

11. *Zagadnienie woli w XIV wieku*. „Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe de Philologie. Classe d'Histoire et de Philosophie” 1927, nr 7–10, s. 208.

12. *Zachodnie prądy filozoficzne w XIV wieku i stopniowy ich wpływ w środkowej i wschodniej Europie*, „Przegląd Filozoficzny” XXXI (1928), z.1/2, s. 15–20.

13. *Wpływ Awerroesa i Aleksandra Afrodyzjusza w psychologii XIV w.*, „Bulletin International de l'Académie Polonaise des Sciences et des Lettres. Classe d'Histoire et de Philosophie” 1928, nr 1–3, s. 14–16; „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” XXXIII, 2 (1928), s. 15–16.

14. *Walka o duszę w Oksfordzie i Paryżu w wiekach średnich oraz jej włoskie odgłosy w czasach Odrodzenia*, „Przegląd Filozoficzny” XXXIII (1930), z. 4, s. 282–290.

15. *Przedmowa do tłumaczenia: S. Teresa, franciszkanka, O obyczajach Bożych św. Tomasza z Akwinu*, Warszawa 1930, s. 11–20. (= *Koło studiów katolickich*, nr 6).

16. *Corpus philosophorum medii aevi*, „Kwartalnik Filozoficzny” IX (1931), z.1, s. 75–78.

17. *Święty Albert Wielki (1206–1280–1931)*, „Czas” LXXIV, nr 268, 22 XI 1932, s. 2–3.
18. *Przedmowa*, [w:] *O połączeniu się z Bogiem bł. Alberta Wielkiego*, w tłumaczeniu Eleonory Reicher, przedmową zaopatrzył ks. Konstanty Michalski CM, rektor Uniwersytetu Jagiellońskiego, Warszawa 1932, s. 11–19.
19. *Ochrona przyrody w regułach i konstytucjach zakonnych*, „Ochrona Przyrody” 13 (1993), s. 1–15. Odb. Kraków 1933, 15 s.
20. *Tomizm wobec współczesnej filozofii dziejów*, „Studia Gne-snensia” XII (1925), s. 1–29.
21. *Dwa paryskie akty potępienia tez filozoficzno-teologicznych*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” XXXVIII, 8 (1933), s. 8.
22. *Dysputa między Janem z Jandun (†1328) a Bartłamrejem z Bruges (†1356)*, „Collectanea Theologica” XVII (1936), z. 1, s. 317–326. Odb. Lwów 1936, 9 s.
23. *Heroizm*, [w:] K. Michalski, *Między heroizmem a bestialstwem*, Kraków 1949, s. 393–416.
24. *Problem powszechników w ujęciu psychologicznym u Jana Burydana*, „Analecta Cracoviensia” XX (1988), s. 52–70.
25. *Poglądy etyczne Jana Burydana*, wydali M. Markowski, W. Paluchowski i A. Usowicz, „Studia Mediewistyczne” XXVI, 1 (1989), s. 25–83.

IV. Studia Dantejskie

1. *Mistyka i scholastyka u Dantego*, „Miesięcznik Katechetyczny i Wychowawczy” X (1921), s. 257–290; XI (1922), s. 14–23.
2. *Myśl franciszkańska i jej wpływ na Dantego*, „Przegląd Współczesny” VI, (1927), t. XX, s. 11–39. Odb. Kraków 29 s. – *Myśl franciszkańska i jej wpływ na Dantego*, [w:] *Święty Franciszek z Asyżu*. Zbiór odczytów wygłoszonych w roku 1927 staraniem Naukowego Instytutu Katolickiego i Towarzystwa Dante Aligieri w Krakowie, Kraków 1928, s. 1–31.
3. *Eros i logos u Dantego*, „Przegląd Powszechny” LII, t. 208 (1935), s. 149–170, 279–302; „Przegląd Powszechny” LIII, t. 209 (1936), s. 152–172. Odb. Kraków 1936, ss. 69.
4. *Na pograniczu dwu wieków, Słowo wstępne*, [w:] Dante Alighieri, *Boska komedia*, Kraków 1947, s. 5–10.
5. *Gnozeologia Dantego*, „Sprawozdania z Czynności i Posiedzeń Polskiej Akademii Umiejętności” XLVII, 9 (1948), s. 314–316. Też w odbitce stron 3.
6. *Gnozeologia Dantego, Sprawozdania [...] PAU*, t. 47, Kraków 1946, s. 314–316.

DIE DEM PROFESSOR KONSTANTY MICHALSKI
GEBÜHRENDE DANKBARKEIT VON DER PÄPSTLICHEN
THEOLOGISCHEN AKADEMIE KRAKAU

Z u s a m m e n f a s s u n g

Konstanty Michalski CM war mehrere Jahrzehnte, bis 1947, Philosophieprofessor der Theologischen Fakultät an der Jagiellonen-Universität Krakau. Er beschäftigte sich vor allem mit der Philosophie des Spätmittelalters, insbesondere des 14. Jahrhunderts. Seine Forschungen über die philosophischen Strömungen in Paris und Oxford in dieser Zeit haben ihm einen bleibenden Platz in der Philosophiegeschichte gesichert.

Der Verfasser hat seinen Vortrag unter dem Titel: *Die dem Professor Konstantz Michalski erwiesene Dankbarkeit*, im Institut für Philosophie an der Schlesischen Universität Kattowitz am 22. 04. 1997 während einer wissenschaftlichen Tagung, die dem 50. Todestag von Konstanty Michalski CM gewidmet war, gehalten. Er zeigte, auf welche Weisen die Krakauer Theologische Fakultät und die Päpstliche Theologische Akademie dem Professor Michalski in den letzten 50 Jahren seine Dankbarkeit erwiesen haben. Eine besondere Bedeutung haben schriftliche Ausarbeitungen über Professor Michalski. Unter diesen ist der 10. Band der *Bochumer Studien zur Philosophie* und der 5. Band *Studia do dziejów Wydziału Teologicznego Uniwersytetu Jagiellońskiego* [Studien zur Geschichte der Theologischen Fakultät an der Jagiellonen Universität] (1997) zu erwähnen. Man sollte auch die große Anerkennung bei den Studenten und Professorenkollegen, die Konstanty Michalski gefunden hat, nicht übergeben. Diesem Aspekt, der in bisherigen Veröffentlichungen nicht genug betont worden war, hat der Verfasser besondere Aufmerksamkeit gewidmet.